

УДК 631.152:626.8:631.6

© 2018

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

М.І. Ромащенко¹, М.В. Яцюк², О.О. Дехтяр³

*¹академік НААН, доктор технічних наук, ²кандидат географічних наук,
³кандидат технічних наук*

Інститут водних проблем і меліорації НААН

вул. Васильківська, 37, м. Київ, 03022, Україна

e-mail: ¹mi.romashchenko@gmail.com, ²mv_yatsiuk@ukr.net, ³oksana.dehtiar@gmail.com

Надійшла 02.07.2018

Мета. Проаналізувати та обґрунтувати концептуальні засади реформування водогосподарської галузі України для створення сприятливих умов її сталого функціонування та розвитку аграрного сектору економіки. **Методи.** Аналітичні, експертних оцінок, порівнянь і аналогів, статистичні. **Методологічною та теоретичною основою є законодавство України, напрацювання вітчизняних учених, експертів і міжнародний досвід з управління та формування водної політики і впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.** **Результати.** Проаналізовано сучасний стан водогосподарської галузі України та аграрного сектору економіки, що характеризуються кризовими негативними тенденціями, визначено основні проблемні питання та напрями розвитку водного господарства загалом і сектору зрошення й дренажу зокрема. Впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом дасть можливість створити економічні, правові та організаційні умови сталого розвитку водогосподарської галузі, раціонального використання й відтворення природних ресурсів. Показано стратегічні напрями проведення інституційної реформи для забезпечення сталого функціонування галузі. **Висновки.** Сучасний стан водогосподарської галузі та аграрного сектору економіки України не дає змоги розв'язати основні проблеми ефективного функціонування без створення організаційних передумов для впровадження ринкових засад господарювання у сфері надання та виконання водогосподарських послуг і робіт. Успішне впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом потребує проведення структурно-інституційної реформи сфери управління. Необхідною передумовою забезпечення раціонального використання та управління водними ресурсами, ефективного та надійного функціонування зрошувальних та дренажних систем і подальшого розвитку потенціалу меліорованих земель є розробка «Концепції реформування водогосподарської галузі» і «Стратегії відновлення зрошення та дренажу в Україні до 2030 року».

Ключові слова: інтегроване управління, меліоративні системи, зрошення, дренаж, відновлення, розвиток.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201812-01>

Сталий розвиток аграрного сектору економіки України, суттєве нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції неможливі без ефективного функціонування водогосподарської галузі. За запасами водних ресурсів, доступних до використання, Україна належить до країн з порівняно невисоким водоресурсним потенціалом, який до того ж використовується неефективно. Існує низка проблем у водному господарстві — погіршення якості та виснаження водних ресурсів, деградація водних екосистем, низька ефективність використання води та незбалансована система господарювання, висока водосміність технологій і виробництв й інтенсивне старіння інженерної інфраструктури. На фоні прогресуючого негативного впливу кліматичних змін і хронічного недофінансування водогосподарської галузі, ключовими питаннями на сьогодні є формування довгострокової водної політики та реформування управління водними ресурсами.

Слід зазначити, що існуюча в Україні система управління водним господарством має в основному адміністративно-територіальну спрямованість, за якої управління здійснюється на рівні адміністративних одиниць з високим ступенем централізації. При цьому не враховуються основні природні фактори формування та взаємозв'язку поверхневих і підземних водних ресурсів у межах річкових басейнів. Таким чином механізм управління має незбалансований характер, не відповідає принципам належного урядування, потребує проведення структурно-інституційних реформ, впровадження міжнародних стандартів та кращих світових практик в управлінні водними ресурсами [1, 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів розвитку водогосподарської галузі, її значення в аграрному секторі економіки України, еколого-економічним питанням водокористування, проблемам реформування системи управління, впровадженню інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом присвячене широке коло наукових праць, досліджень аналітиків міжнародних організацій [2–14]. Незважаючи на численні роботи в цій сфері, питання здійснення правової та інституційної

реформи, як основи сталого функціонування водного господарства на засадах децентралізованого управління, розробки відповідного законодавства та ефективних економічних механізмів відновлення й розвитку інфраструктури не мають достатнього обґрунтування.

Мета досліджень — проаналізувати та обґрунтувати концептуальні засади реформування водогосподарської галузі України для створення сприятливих умов її сталого функціонування й розвитку аграрного сектору економіки.

Методи досліджень. У роботі використовували аналітичні методи, методи експертних оцінок, порівнянь і аналогів, статистичні. Методологічною та теоретичною основою є законодавство України, напрацювання вітчизняних учених і міжнародний досвід з управління та формування водної політики.

Результати досліджень. На сучасному етапі розвитку водогосподарська галузь України переживає період складних викликів. Незважаючи на зменшення чисельності населення (за останні 25 років — на 15%), значний спад виробництва (за роки незалежності реальний ВВП скоротився на 35%), істотне скорочення обсягів споживання води (з 30 км³ у 1990 р. до 9,2 км³ у 2017 р.) та зменшення скидання стічних вод різними об'єктами господарювання (з 18 км³ у 1990 до 4,7 км³ у 2017 р.), покращення екологічного стану водних ресурсів, якості води, доступу до безпечної питної води не спостерігається [2, 15]. Навпаки, на фоні кліматичних змін спостерігаються негативні тенденції посилення водного дефіциту через забруднення та виснаження водних ресурсів.

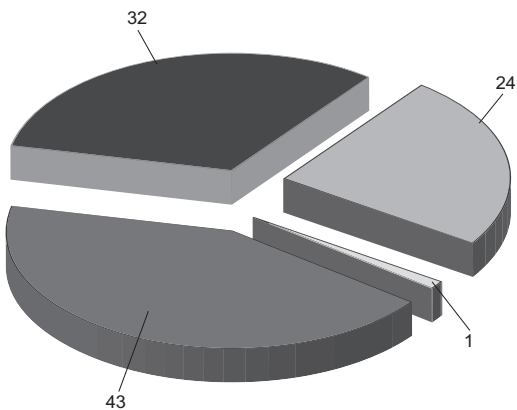
Україна відзначається надмірним водоспоживанням та високим рівнем водоемності ВВП, який значно перевищує світовий рівень, що свідчить про низьку ефективність водокористування. У 2016 р. з природних джерел на потреби водопостачання населення і галузей економіки забрано 9907 млн м³ води. У галузевому розрізі (рис. 1) основними водоспоживачами залишаються підприємства промисловості, якими забиралося 4273 млн м³ (43%) води, сільськогосподарства — 3166 млн м³ (32%) та

комунального господарства — 2423 млн м³ (24%) [15, 24].

Аграрна галузь, як провідна ланка економіки України, що формує 14% валової доданої вартості та понад 40% експорту країни, є значним споживачем водних ресурсів, тому достатня кількість водних ресурсів є важливою передумовою продовольчої безпеки держави [21]. Споживання води у сільському господарстві в останні роки характеризується значним скороченням, основним чинником якого є істотне зменшення площ зрошення — з 2,5 млн га у 1990 р. до 475 тис. га у 2016 р.

На ефективність водокористування в аграрному секторі економіки та дефіцит природного вологозабезпечення в умовах змін клімату негативно впливають такі фактори:

- незадовільний стан інженерної інфраструктури;
- порушення технологічної цілісності водокористування та водовідведення;
- значна енергоємність подачі води та високі непродуктивні втрати води на шляху її транспортування;
- недотримання екологічних вимог щодо якості води;
- порушення технологій вирощування сільськогосподарських культур;
- скорочення обсягів бюджетного фінансування;
- відсутність механізмів державної підтримки галузі та умов для залучення кредитних й інвестиційних ресурсів;

Рис. 1. Використання води основними галузями економіки, %: ■ — промислові підприємства; ■ — сільське господарство; ■ — комунальне господарство; ■ — інші

- незавершеність земельної реформи;
- недосконалість існуючої системи управління та чинного законодавства.

Існуючі проблеми посилюються анексією Криму та збройним конфліктом на сході країни, внаслідок чого було порушено водну інфраструктуру, погіршено водозабезпечення населення та інших водокористувачів.

Однією з ключових причин постійного погіршення ситуації у водному господарстві України є неефективна система управління водними ресурсами через відсутність:

- цілісної державної політики та єдиного незалежного уповноваженого органу, відповідального за її розроблення та реалізацію;
- розмежування функцій управління водними ресурсами та надання послуг із забезпечення водою всіх споживачів;
- визначеності статусу та повноважень басейнових рад;
- врегульованості залучення водокористувачів на всіх рівнях до управління водними ресурсами.

За роки незалежності в економіці країни відбулися істотні зміни, що потребують застосування нових дієвих підходів до системи управління водогосподарською галуззю із залученням кращих світових практик.

Для виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною і Європейським союзом, імплементації Водної рамкової директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського союзу «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» і досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), затверджених у 2015 р. на саміті ООН, Україна має впроваджувати заходи, спрямовані на екологічне оздоровлення річкових басейнів, покращення якості води та інноваційні підходи до сталого управління всіма водними ресурсами [1, 2, 14].

Зміни в обговоренні та реалізації водної політики передбачає Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [15], яким визначено основні стратегічні цілі й завдання, спрямовані на стабілізацію та поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до завдань соціально-

економічного розвитку з метою гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення на основі впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем. Хороші передумови на цьому шляху створює Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [16], яка визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори розвитку. Стратегією передбачено проведення структурних реформ, таких як реформа сільського господарства, земельна, управління державною власністю, децентралізація, реформа державного управління та ін. Ці реформи мають створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності, побудови прозорої системи державного управління, ефективної системи територіальної організації влади та забезпечення спроможності місцевого самоврядування.

Стратегія національної безпеки, що затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, до основних завдань досягнення екологічної безпеки відносить збереження природних екосистем, підтримку їх цілісності та функцій життєзабезпечення, поліпшення екологічного стану водних ресурсів, якості питної води [18].

Ще більше конкретизує необхідність реформування системи управління водними ресурсами «Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 рр.», що ухвалена розпорядженням КМ України від 24.06.2016 № 474-р, де ключовим завданням визначено формування ефективної системи державного управління відповідно до принципів ЄС, здатність розробляти та реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на сталий розвиток нашої держави, адекватне реагування на внутрішні і зовнішні виклики [19].

Прийнятий у 2016 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» створює законодавчі передумови реформування системи управління водними ресурсами шляхом переходу до басейнового управління, де

одиницею управління є річковий басейн [20].

Курс на поліпшення управління водними ресурсами затверджено середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 р. [21], який до пріоритетів діяльності Уряду відносить завдання досягнення сталого управління всіма водними ресурсами шляхом:

- переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом;

- застосування європейських підходів до встановлення стратегічних природоохоронних цілей та індикаторів політики у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі на основі базової оцінки водних ресурсів та реалізації плану природоохоронних заходів для досягнення хорошого екологічного стану;

- встановлення меж районів основних річкових басейнів, оцінки їх сучасного екологічного стану та розробки планів управління річковими басейнами (ПУРБ);

- чіткого визначення повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо розпорядження та сталого управління водними ресурсами;

- удосконалення діючої структури басейнових та обласних управлінь водних ресурсів, що належать до сфери управління Держводагентства.

Уряд України в Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» визначив базові показники та результати адаптації 17-ти глобальних ЦСР для умов України, в тому числі і для цілі 6 — «Чиста вода та належні санітарні умови», яка передбачає виконання завдань, направлених на забезпечення доступності якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання, сучасних систем водовідведення, підвищення ефективності водокористування та впровадження інтегрованого управління водними ресурсами [22].

Можна стверджувати, що в Україні послідовно реалізується курс на покращення стану управління водними ресурсами та проведення інституціональної реформи. Її подальша реалізація потребує, в першу чергу, перегляду функцій Центрального

органу виконавчої влади (ЦОВВ) у сфері водного господарства та меліорації земель — Державного агентства водних ресурсів України (Держводагентства), яке водночас здійснює реалізацію державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем; у тому числі здійснює управління об'єктами державної власності, які належать до сфери управління Держводагентства [23], а отже, виконує функції державного регулятора галузі і займається господарською діяльністю з надання послуг водопостачання. Поєднання функцій ЦОВВ з господарськими функціями в існуючій структурі, паралельне існування двох організаційних структур — басейнової та адміністративно-територіальної — знижує ефективність управління, призводить до дублювання та неналежного виконання функціональних обов'язків, розпорошення фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів, ускладнює адекватне реагування на виникнення нових економічних, політичних, соціальних та інших проблем.

Крім зазначеного вище, необхідність проведення інституційної реформи зумовлюють:

- глобальні зміни клімату, що для України характеризуються зростанням середньорічної температури на фоні практично незмінної кількості опадів, а також формуванням передумов зменшення доступних до використання запасів поверхневих та підземних вод;

- прогресуюче погіршення якості поверхневих і підземних вод унаслідок процесу метаморфізації їх складу, а також забруднення водних об'єктів шкідливими викидами, недостатньо очищеними промисловими і комунально-побутовими стічними водами;

- прогресуюча деградація водних екосистем внаслідок посилення антропогенного тиску;

- незадовільний рівень фінансування водогосподарської галузі через відсутність коштів у державному бюджеті та неможливість залучення інвестицій;

- критичне зношення основних фондів водного господарства;

- низький рівень участі водокористувачів в управлінні та формуванні тарифів на послуги з подачі води;

- необхідність підвищення ефективності екологічної безпеки водокористування.

Досягнення сталого водокористування та надійного функціонування водогосподарської галузі можливе лише за умови формування нових європейських підходів, упровадження дієвих радикальних змін у структуру управління шляхом переходу від адміністративно-територіальної моделі управління до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом з удосконаленням відповідного законодавства.

Фахівцями Держводагентства вже розроблено низку підзаконних актів для впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами. Водночас відсутність дієвої організаційної структури не дає змоги ефективно використовувати сучасні інструменти управління водними ресурсами та меліорацією земель.

Запровадження принципів інтегрованого управління та створення відповідної організаційної структури мають сприяти забезпеченню водної безпеки держави шляхом вироблення правових, інституційних, економічних механізмів, спрямованих на:

- запобігання погіршенню якості поверхневих, підземних і морських вод, досягнення їх «доброго» стану;

- зупинення деградації водних екосистем та їх відновлення;

- усунення проблеми недостатнього водозабезпечення населення якісною водою у необхідній кількості;

- зменшення ризиків паводків та посух;

- залучення до процесу управління водними ресурсами річкового басейну всіх водокористувачів та заінтересованих сторін;

- оптимізацію взаємодії та розмежування функцій і компетенцій басейнових та територіально-адміністративних органів управління водними ресурсами всіх рівнів.

У системі Держводагентства нині функціонує 9 басейнових та 19 обласних управлінь водних ресурсів, які реалізують державну водну політику на місцях, і зона їх діяльності охоплює всю територію країни. Удосконалення інституційних підходів в управлінні потребує реформування

Рис. 2. Картохема гідрографічного районування території України за басейновим принципом (за даними Держводагентства)

- з дотриманням таких принципів:
- збереження у державній власності основних об'єктів інфраструктури та здійснення управління інфраструктурою із залученням водокористувачів і всіх заінтересованих сторін на відповідних рівнях;
  - відокремлення функцій управління водними ресурсами від функцій управління інфраструктурою водного господарства;
  - імплантації принципів «забруднювач платить» і «користувач платить», «вода платить за воду в басейні»;
  - залучення всіх платежів за воду до бюджету реалізації заходів ПУРБ;
  - повного покриття фактичної собівартості екосистемних та інших послуг.

Для покращення управління галуззю басейнові управління водними ресурсами (БУВР) мають створюватися з урахуванням вимог чинного законодавства в межах районів річкових басейнів (рис. 2, таблиця). Згідно з наказом Мінприроди України від 26.01.2017 № 25 у межах 9-ти районів річкових басейнів на території України виділено 13 суббасейнів [25].

Важливим кроком у запровадженні інтегрованого управління за басейновим принципом є створення інституту Басейнових рад (БР), що сприятиме залученню всіх водокористувачів у процес розробки, впровадження, моніторингу і реалізації ПУРБ.

На початковому етапі реформування БР можуть створюватися в усіх основних річкових басейнах як консультативно-дорадчий орган при Держводагентстві. У подальшому, зі створенням Національної Водної Ради (НВР), як консультативно-дорадчого органу КМ України, БР мають наділитися правом розглядати та затверджувати оцінку екологічного стану водних ресурсів, аналізувати і оцінювати ризики недосягнення ними доброго стану, пріоритетні екологічні цілі, оцінювати соціально-економічний розвиток водокористування та водний баланс для справедливого і прозорого розподілу водних ресурсів між водокористувачами, а також ПУРБ включно із затвердженням обсягів фінансування за рахунок надходжень за водокористування та забруднення в басейні.

До складу БР мають бути залучені представники організацій водокористувачів (ОВК), органів влади, громадськості, наукових установ, об'єднань для врахування інтересів різних суб'єктів водних відносин [2, 3]. До складу НВР слід залучити представників усіх БР, що будуть створені в районах річкових басейнів та їх суббасейнів.

Головне завдання НВР — запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом відповідно до положень Рамкової водної директиви ЄС шляхом координації діяльності ЦОВВ, причетних до природокористування у басейнах річок, а також місцевих органів влади та інших заінтересованих сторін для напрацювання єдиних нормативно-правових і методологічних підходів щодо:

- створення й забезпечення сталої діяльності БР в районах річкових басейнів та суббасейнах;
- підготовки та реалізації ПУРБ з метою досягнення доброго екологічного стану

водних ресурсів України та досягнення інших встановлених для водних басейнів екологічних цілей;

- координації спрямування донорської підтримки та технічної допомоги в процесі підготовки та реалізації ПУРБ, а також для цілей забезпечення сталої діяльності БР;
- можливості фінансування (співфінансування) з джерел Державного бюджету України, або ж його спеціальних фондів, тих природоохоронних чи водоохоронних заходів, що визначені до реалізації в рамках окремих ПУРБ, але мають загальнонаціональне значення;
- підготовки змін до законодавства з метою посилення ролі БР в рамках управління водними басейнами, тощо.

Реформа системи управління водогосподарською галуззю має здійснюватися поетапно і послідовно. Головним завданням реформування є інституційні зміни в управлінні галуззю, що передбачають перегляд функцій повноважень

Перелік районів річкових басейнів, суббасейнів та БУВР

№ п/п	Назва району басейну річки	Басейнові управління водними ресурсами
1	Район басейну річки Дніпро суббасейн верхнього Дніпра суббасейн середнього Дніпра суббасейн нижнього Дніпра суббасейн річки Прип'ять суббасейн річки Десна	річки Дніпро річки Рось річки Прип'ять річки Десна
2	Район басейну річки Дунай суббасейн нижнього Дунаю суббасейн Тиси суббасейн Пруту суббасейн Сірету	річки Тиса річок Прут та Сірет
3	Район басейну річки Дністер	річки Дністер
4	Район басейну річки Південний Буг	річки Південний Буг
5	Район басейну річки Дон суббасейн Сіверського Дінця суббасейн річок нижнього Дону	річок Сіверський Донець та нижній Дон
6	Район басейну річки Вісла суббасейн Західного Бугу суббасейн Сяну	річок Західний Буг та Сян
7	Басейн річок Причорномор'я	нижнього Дунаю та річок Причорномор'я
8	Басейн річок Криму	річок Криму
9	Басейн річок Приазов'я	річок Приазов'я

і структури наявних ЦОВВ (Мінприроди, МінАПК, Держводагентство, Мінрегіонбуд, Мінпаливенерго, Мінінфраструктури, МОЗ, ДСНС, Держгеослужба та ін.) у частині їх участі у формуванні та реалізації державної політики у галузі водного господарства та меліорації земель, а також управління водогосподарсько-меліоративним комплексом.

Фінансування заходів щодо реалізації реформування водогосподарської галузі здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету і надходжень від плати за водокористування та забруднення басейну. Для реалізації поставлених планів слід залучити кошти міжнародної технічної допомоги, внески зацікавлених міжнародних організацій, а також кошти з інших джерел.

Фахівцями ІВПІМ НААН спільно з групою експертів зі Світового банку, ФАО у співпраці з Координаційною радою, створеною при КМ України, підготовлено проект «Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року», головною метою якого є створення ефективного та дієвого сектору послуг зі зрошення й дренажу, що управляється за участю водокористувачів і забезпечує сталість землеробства в умовах змін клімату, сприяє розв'язанню стратегічного завдання з розвитку сільського господарства України

в напрямі досягнення ним статусу комерційно життєздатного світового лідера з виробництва продовольства.

Зважаючи на початок системної роботи з проведення Урядом структурних реформ у різних сферах державної політики, Мінприроди, залучивши всі заінтересовані сторони, експертів, науковців та міжнародних партнерів, розробило «Концепцію реформування управління водними ресурсами», спрямовану на досягнення доброго стану вод шляхом створення законодавчих та інституційних засад впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом на основі рівноправного залучення всіх заінтересованих сторін до процесу управління з урахуванням кращого світового досвіду.

Впровадження цих стратегічних документів дасть можливість розробити конкретні механізми, що відкриють перспективи залучення інвестицій для розвитку та відновлення інженерної інфраструктури, сприятиме створенню економічних, правових і організаційних умов для сталого функціонування водогосподарської галузі, забезпеченню водної безпеки держави та перетворення України в світового лідера з виробництва продовольства.

Висновки

Сучасний стан водогосподарської галузі та аграрного сектору економіки України не дає змоги розв'язати основні проблеми ефективного функціонування без створення організаційних передумов для впровадження ринкових засад господарювання в сфері надання та виконання водогосподарських послуг і робіт. Успішне впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом потребує проведення структурно-інституційної реформи сфери управління

водогосподарською галуззю.

Реалізація «Концепції реформування водогосподарської галузі» та «Стратегії відновлення зрошення та дренажу в Україні до 2030 року» дасть можливість забезпечити раціональне використання та управління водними ресурсами, забезпечить ефективно функціонування меліоративних систем та координований розвиток потенціалу меліорованих земель на шляху до продовольчої безпеки держави.

Ромашенко М.І.¹, Яцюк М.В.², Дехтяр О.А.³
*Інститут водних проблем і меліорації НААН,
ул. Васильковская, 37, г. Киев, 03022, Україна;
e-mail: ¹mi.romashchenko@gmail.com, ²mv_yatsiuk@
ukr.net, ³oksana.dehtiar@gmail.com*

**Концептуальные основы реформирования
водохозяйственной отрасли Украины**

Цель. Проанализировать и обосновать концептуальные основы реформирования водохозяйственной отрасли Украины для создания благоприятных условий ее устойчивого функционирования и развития аграрного сектора экономики. **Методы.** Аналитические методы, методы экспертных оценок, сравнений и аналогов, статистические.

Методологічної і теоретичної основою являється законодавство України, наробки українських учених, експертів та міжнародний досвід по управлінню та формуванню водної політики та впровадженню інтегрованого управління водними ресурсами по басейновому принципу. **Результати.** Проаналізовано сучасний стан водохозяйственої галузі України та аграрного сектора економіки, які характеризуються кризовими негативними тенденціями, визначені основні проблемні питання та напрямки розвитку водного господарства в цілому та сектора зрошення та дренажу в частині. Впровадження інтегрованого управління водними ресурсами по басейновому принципу дасть можливість створити економічні, правові та організаційні умови стійкого розвитку водохозяйственої галузі, раціонального використання та виробництва природних ресурсів. Показано стратегічні напрями проведення інституційної реформи для забезпечення стійкого функціонування галузі. **Висновки.** Сучасний стан водохозяйственої галузі та аграрного сектора економіки України не дає можливості вирішити основні проблеми ефективного функціонування без створення організаційних передумов для впровадження ринкових принципів господарювання в сфері надання та виконання водохозяйствених послуг та робіт. Успішне впровадження інтегрованого управління водними ресурсами по басейновому принципу потребує проведення структурно-інституційної реформи сфери управління. Необхідною умовою забезпечення раціонального використання та управління водними ресурсами, ефективного та надійного функціонування зрошувальних та дренажних систем та подальшого розвитку потенціалу меліорованих земель є розробка «Концепції реформування водохозяйственої галузі» та «Стратегії відновлення зрошення та дренажу в Україні до 2030 року».

Ключові слова: інтегроване управління, меліоративні системи, зрошення, дренаж, відновлення, розвиток.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201812-01>

Romashchenko M.¹, Yatsiuk M.², Dekhtiar O.³
Institute of Water Problems and Land Reclamation

of NAAS, 37, Vasylykivska Str., Kyiv, 03022, Ukraine; e-mail: ¹mi.romashchenko@gmail.com, ²mv_yatsiuk@ukr.net, ³oksana.dehtiar@gmail.com

Conceptual principles of reform of the water sector of Ukraine

The purpose. To analyze and to justify conceptual bases of reforming aquicultural branch of Ukraine for building favorable conditions of its stable development and evolution of agrarian sector of economy. **Methods.** Analytical methods, methods of expert assessments, comparisons and analogues, statistical. Legislation of Ukraine, as well as investigations of domestic scientists, experts and the international experience is the methodological and theoretical basis for control and formation of water policy and implementation of the integrated water resources management on basin principle. **Results.** Contemporary state is analyzed of aquicultural branch of Ukraine and agrarian sector of economy which are characterized by crisis and negative trends. Basic problem questions and directions of further development of water economy as a whole and sectors of irrigation and drain in particular are specified. Implementation of integrated water resources management on basin principle will enable to create economic, legal and organizational conditions of stable development of aquicultural branch, intelligent use and reproduction of natural resources. Strategic directions of holding institutional reforms for provision of stable operation of the branch are displayed. **Conclusions.** Contemporary state of aquicultural branch and agrarian sector of economy of Ukraine does not yield an opportunity to solve basic problems of efficient operation without building organizational premises for heading market principles of managing in the sphere of aquicultural services and operations. Successful heading of integrated water resources management on basin principle requires implementation of structurally-institutional reform of sphere of control. Necessary condition for provision of intelligent use and water resources management, efficient and reliable operation of irrigation and drainage system and the further evolution of potential of reclaimed lands is the development of "Concept of reforming aquicultural branch" and «Strategy of restoring irrigation and drain in Ukraine up to 2030».

Key words: integrated control, reclamative systems, irrigation, drain, restoration, evolution.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201812-01>

Бібліографія

1. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23.10.2000 р. ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962

2. Ромащенко М.І., Яцюк М.В., Демиденко А.О. та ін. Концептуальні засади інтегрованого

реформування галузевої структури управління водними ресурсами України (бачення ГВП України). ГВП-Україна та ВЕГО «МАМА-86». Київ: ФОРМ Кліменко Ю.Я., 2017. 11 с.

3. Інтегроване управління водними ресурсами. Глобальне водне партнерство. Базові публікації технічного дорадчого комітету. 2011. № 4. 40 с.

4. Климчик О.М., Пінкіна Т.В., Пінкін А.А. Впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом. *ScienceRise*. 2018. № 4(45). С. 36–40.

5. Sam H., Johnson III, Svendsen M., Gonzalez F. Institutional Reform Options in the Irrigation Sector. Agriculture and Rural Development Discussion Paper 5. The International Bank for Reconstruction and Development. *The World Bank Washington*. 2004. 45 p.

6. Ромащенко М.І. Удосконалення інтегрованого управління водними ресурсами України за басейновим принципом. *Меліорація і водне господарство*. Київ, 2011. Вип. 99. С. 169–178.

7. Хвесик М.А. Управління водними ресурсами України. Київ: НАН України, РВПС України, 2004. 53 с.

8. Romashchenko M., Dekhtiar O. Irrigation Reform in Ukraine: Organizational and Legal Aspects. 2nd World Irrigation Forum. W.1.3.01. Thailand. 2016. 11 p.

9. Ковтун Н.Е. Система сталого водокористування як складова національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 3. С. 61–68.

10. Носачов І.Ю. Особливості адміністративного управління водними ресурсами України. *Економічні інновації*. 2014. Вип. 58. С. 239–245.

11. Вострікова Н.В. Аналіз стану законодавчої бази щодо інтегрованого управління водними ресурсами в Україні. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_16

12. Сташук В.А. Наукові засади раціонального використання водних ресурсів України за басейновим принципом: монографія. Херсон: Гринь Д.С., 2014. 320 с.

13. Хвесик М.А. Водне господарство України: системні суперечності, структурні диспропорції та колізії регулювання. *Економіка природокористування та охорони довкілля*. Збірник наукових праць. Київ: РВПС України НАН України, 2006. С. 7–14.

14. *Technical report by the Bureau of the United Nations Statistical Commission (UNSC) on the process of the development of an indicator framework*

for the goals and targets of the post-2015 development agenda — Working draft. March, 2015. 44 с.

15. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 р. № 2818–VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

17. *Стратегія сталого розвитку «Україна–2020»*: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

18. *Стратегія національної безпеки України*: Указ Президента України від 26.05.15. № 287/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>

19. Деякі питання реформування державного управління України. Розпорядження КМ України від 24.06.16. № 474. *Офіційний вісник України*, 22.07.16. № 55 ст. 1919.

20. Закон України від 04.10.2016 № 1641–VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом». *Відомості ВР*. 2016, № 46, ст. 780.

21. *Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року*: Розпорядження КМ України від 3 квітня 2017 р. № 275-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/275-2017>

22. *Цілі сталого розвитку*: Україна. Національна доповідь 2017. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

23. *Положення про Державне агентство водних ресурсів України* (Затверджено постановою КМ України від 20 серпня 2014 р. № 393). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%DO%BF/2007>

24. *Національна доповідь про стан природного середовища України у 2016 р.* URL: <http://menr.gov.ua/news/31445.html>

25. *Назви суббасейнів та водогосподарських ділянок у межах районів річкових басейнів*. Додаток до наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 26.01.2017. № 25. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0208-17>